

"יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע"

(ישעיהו, מ"ה, ז)

לשאלת ההתמודדות עם שאלת הרוע בעולם
בעקבות מאורעות שמחת תורה ולזכרו של הרב יונתן זקס

האזינו לשירו של חנן בן-ארי, שבורי לב:

מי יודע כל כאב
מי רופא לשבורי לב
יוצר אור וחשך
עושה שלום ומלקמה

מי יושב על כסא דין
מתכסה ברחמים
מוחל וסולח
מביט ויודע

ומי ירפא לבי
אל מי אני מתגעגע
כמו ים שאין לו חוף
רק תגיד לי מי
מי יחבק אותי
ויבטיח שאני לא אכנע בסוף

מי ה'ה ה'ה ויה'ה
מי ממית ומח'ה
פותר ידים
מצמיח כנפים

ומי ירפא לבי
אל מי אני מתגעגע
כמו ים שאין לו חוף
רק תגיד לי מי
מי יחבק אותי
ויבטיח שאני לא אכנע בסוף

השיר של חנן בן-ארי מתייחס לכאב וצער עמוק שאינו מתבטא רק בעמידה של האדם נוכח העולם, אלא גם בעמידה שלו נוכח אלוהיו.

סמנו על הציר את המיקום של השיר ביחס להגדרות הבאות:

השיר נשאר עם סימן שאלה ----- יש בשיר גם תשובה

השיר מבטא אופטימיות ----- השיר מבטא פסימיות

השיר מבטא אמונה באלוהים ----- השיר מבטא חוסר אמונה

בשיר יש כמיהה למענה אנושי ----- בשיר יש כמיהה למענה אלוהי

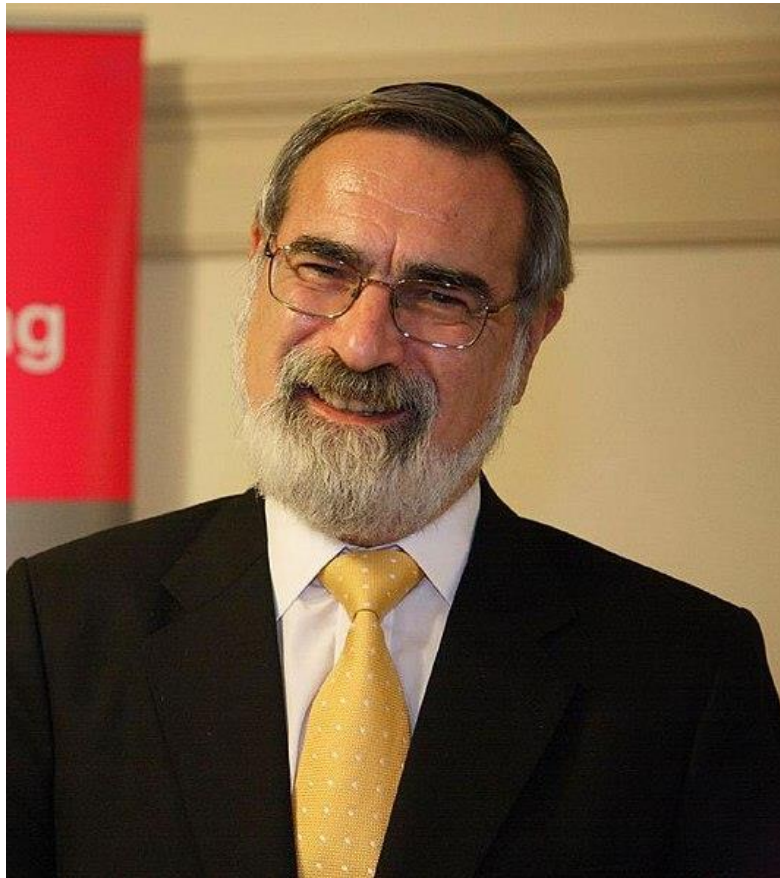
סמנו את מידת ההסכמה שלכם עם ההיגדים הבאים:

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 אני מזדהה עם הרגש שמביע חנן בן-ארי בשיר

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 גם אותי מטרידה השאלה: "איפה אלוהים היה...?"

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 האמונה נותנת בי כוח להתמודד עם הרגשות והשאלות האלו

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 רק המעשים האנושיים נותנים בלבי תקווה: היחד, עשיית הטוב

הרב ג'ונתן זקס (1948-2020) שהשבוע חל יום פטירתו, היה הרב הראשי של בריטניה. הוא זכה לכבוד בממלכה, ובשנת 2005 הוענק לו תואר אבירות, ולאחר מכן בשנת 2009 צורף לבית הלורדים בתואר הברון זקס מאולדגייט.

לצד פעילותו כרב הראשי של בריטניה הוא היה הוגה דעות חשוב, פרסם ספרים רבים שעסקו במשמעות האמונה והקיום היהודי בעת המודנית, והיה פעיל בדיאלוג הבין-דתי בבריטניה ומחוצה לה.

בכתביו התמודד הרב זקס גם לא מעט עם שאלת הרוע בעולם והאופן שבו עלינו להתמודד עם החיים לנוכח הרוע.

ההיסטוריה היהודית רצופה משברים ומכאובים. ועל כן גם נמצא בה עיסוק נרחב בהתמודדות עם שאלת הרוע בעולם. הוגים שונים לאורך הדורות ניסו להשיב ולהסביר את הדברים.

- אלו תשובות אתם מכירים לשאלה הזו?
- האם אחת מהתשובות האלו - מניחה את דעתכם?

גם הרב יונתן זקס ניסח התמודדות משלו עם שאלה זו. וכך כתב:

**בסיומה של ברכת המזון נהוג לומר את הפסוק מתהלים: "נַעַר הָיִיתִי גַם זָקֵנְתִי וְלֹא רָאִיתִי צְדִיק
נִעְזֵב וְזָרְעוֹ מִבְּקֶשׁ לֶחֶם" (מזמור ל"ז, כה). והרי המציאות מוכיחה שישנם צדיקים שנעזבים, וכן**

מצאנו ילדים שלא חטאו שנפגעים! כיצד ניתן לומר שלא ראיתי דבר כזה?!

**על כך יש להשיב מפסוק אחר: "כִּי אֵיכָכָה אוֹכַל וְרָאִיתִי בְרָעָה אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֶת עַמִּי וְאֵיכָכָה אוֹכַל
וְרָאִיתִי בְּאֶבְדֹן מוֹלְדֹתַי" (מגילת אסתר, ח', ו) הביטוי "אֵיכָכָה אוֹכַל וְרָאִיתִי" מתפרש כשאלה:
איך אוכל לעמוד מנגד כאשר עוול מתרחש?!"**

**כך עלינו להבין גם את הפסוק מתהלים: ולא ראיתי – לא אתן להם להישאר במצוקתם, אלא אני
אפעל בכדי הצדיק לא יעזב, ובנו – לא יבקש פת לחם! כלומר הפסוק מתהלים הוא אינו עדות
למה שמתקיים בעולם, אלא קריאה לאחריות שלנו: אסור לנו לעצום עין מראיית הסבל של
האחר, אלא אנו מחויבים לעשות הכל כדי לעזור, וכדי לוודא שלא נראה יותר צדיקים וילדיהם
סובלים."**

(מעובד מתוך כתביו של הרב זקס, הגדה לפסח, וכן לרפא עולם שבור, עמ' 70-71)

- בעיניכם, האם הרב זקס מציע תשובה אמונית לשאלת הרוע בעולם?
- מה הדרך שהוא מציע לנו להתמודד עם הרוע?
- מה דעתכם על העמדה והדרך שהוא מציג?

עמדה ייחודית זו של הרב זקס, הובילה אותו גם לנסח עמדה מיוחדת בדבר המתח שבין אופטימיות ופסימיות. וכך כתב:

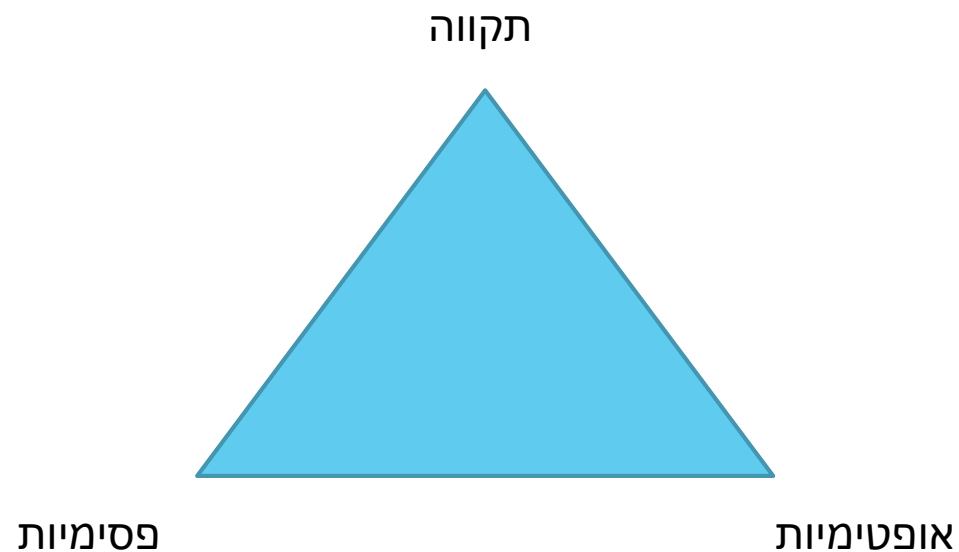
תקווה ואופטימיזם אינם זהים. אופטימיזם הוא האמונה שהעולם משתנה לטובה; תקווה היא האמונה שיחד נוכל לשנות את העולם לטובה. אופטימיזם הוא תכונה פאסיבית, ואילו התקווה אקטיבית. אפשר להיות אופטימיסט בלי להיות אמיץ, אך כדי לקוות צריך אומץ רב. התנ"ך אינו ספר אופטימי, אולם הוא אחד משיאיה של ספרות התקווה.

דוגמא לדבר: התנ"ך מסתיים במילה "ויעל", המבטאת תקווה אקטיבית, וקריאה לפעולה - בניית בית המקדש השני: "כֹּה אָמַר כּוֹרֵשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בַּיַּת בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה מִי בָכֶם מְכַל עַמּוֹ ה' אֱלֹהֵי עַמּוֹ וַיַּעַל" (דברי הימים, פרק ל"ו, כג).

(מתוך: 'לרפא עולם שבור', עמ' 203)

- פסימיות ואופטימיות הן הפכים. בכל זאת, על פי הרב זקס אפשר למצוא ביניהן נקודת דמיון. מהי ?
- מה השוני העמוק שבין שתי עמדות אלו לבין התקווה?
- במה תולה הרב זקס את התקווה כמו גם התשובה לשאלת הרוע?
- מה דעתכם על דרך הסתכלות זו של הרב זקס?
- האם היא מנחת ומרגיעה אתכם או שהיא דווקא מטילה אחריות כבדה מדי עליכם?

לנוכח המציאות המתגרת שאנו עומדים בפניה בימים אלו, סמנו היכן אתם נמצאים במשולש שלפניכם:

"לא עליך המלאכה לגמר ולא אתה בן חורין לביטל ממנה".

(מסכת אבות, ב' טז)

- במה תוכלו אתם לרפא במעט את עולמנו השבור?
- חשבו על כמה פעולות שבכוחם לעשות, ובחרו לפחות פעולה אחת – שתוציאו מהכוח אל הפועל!